

ISSN online 2707-7292

ISSN 2220-6310

DOI: 10.33216/2220-6310/2026-112-1-35-44

УДК: 001.1/.8:378.4.091

ШЛЯХИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

О. В. Васюк

ORCID.0000-0003-0926-7599

О. В. Сирожко

ORCID 0000-0001-9101-6590

Здійснено узагальнення досліджень щодо наукової та інноваційної діяльності закладів освіти. З'ясовано, що популяризація науки у освітньому середовищі закладу освіти має важливе значення для якісної підготовки фахівців, поглиблення міжнародної освітньої та наукової діяльності, розвитку інноваційної діяльності, удосконалення системи підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів, підвищення його конкурентоздатності в міжнародному науково-освітньому просторі. Найефективнішими шляхами популяризації науки в освітньому середовищі закладів освіти є: комплексний підхід до управління інтелектуальним та людським капіталом, що передбачає зміцнення наукової інфраструктури, підтримку учених та розвиток інноваційних екосистем; медіалізація та діджиталізація, що формують специфіку популяризації науки; створення гнучких освітніх моделей, залучення міжнародних грантів, розвиток наукової співпраці; використання можливостей електронних ресурсів наукових бібліотек; розвиток архівної справи університету як інструменту підтримки наукової освіти; організація та проведення, зокрема і співробітниками архівів, наукових заходів; розширення переліку та розвиток прикладних та фундаментальних наукових досліджень інноваційних проєктів; створення профілів науково-педагогічних працівників на платформі Google Scholar; профілів університетів на платформах WoS та Scopus; утворення нових і зміцнення діючих наукових шкіл; упровадження результатів наукової діяльності в освітній процес; комерціалізація результатів

інноваційної та науково-дослідної діяльності закладів освіти завдяки створенню малих підприємств та розвитку консалтингової діяльності; залучення до участі в інноваційних проєктах молодих дослідників та здобувачів; стимулювання викладачів та студентів до активної участі у конкурсах, грантах.

Ключові слова: *популяризація науки, заклади освіти, освітнє середовище, дослідницька діяльність, інноваційна діяльність, студенти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасне суспільство не може існувати без науки та наукових досліджень, високих технологій та інноваційної діяльності. Освіта і наука є тими ключовими інструментами, які спрямовані на розвиток інтелектуального капіталу, здійснення соціально-економічних перетворень, розбудови економіки країни, укріплення її міжнародної конкурентоспроможності, відбудови України в післявоєнний період та забезпечення її інноваційного прориву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання наукової та інноваційної діяльності закладів освіти висвітлювала у своїх дослідженнях значна кількість науковців. Серед них розвідки присвячені аналізу сутності та значення наукових досліджень у закладах вищої освіти з урахуванням вимог інноваційного розвитку суспільства (Л. Жук), пріоритетні напрями популяризації української науки (З. Калініченко), стратегії адаптації та розвитку наукового і кадрового потенціалу українських університетів у контексті війни та післявоєнної відбудови (Г. Лопатіна, Н. Цибуляк, А. Попова), інтернет-комунікації як інструмент популяризації діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти України (О. Манякіна, М. Дьячкова), вивчення ролі архівів у популяризації науки та розвитку публікаційних навичок у науковій освіті (Ю. Олійник, Т. Павлунішена, О. Домбровська), інноваційна діяльність як пріоритетний напрям розвитку закладу вищої освіти (К. Гораш), основні аспекти забезпечення експериментальної діяльності в закладах вищої освіти (Носко, Дейкун, Мехед, 2024) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на ґрунтовність наявних напрацювань, низка питань залишається недостатньо вивченою, зокрема шляхів популяризації науки в освітньому середовищі закладів освіти.

Метою статті є узагальнення досліджень щодо наукової та інноваційної діяльності закладів освіти та окреслення домінантних шляхів популяризації науки в освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У звіті ЮНЕСКО за 1986 р. поняття «популяризація науки» окреслено, як «процес передачі складних наукових ідей та знань людям, які не мають фахової освіти або досвіду в науковій діяльності, з метою зробити науковий матеріал доступним і зрозумілим для широкого загалу людей, сприяючи зростанню інтересу до науки, підвищенню освітньої культури та розумінню наукового методу» (Болдирев, Грушецький, Рій та ін., 2024, с. 10).

На думку колективу авторів на чолі з О. Болдирєвим, термін «популяризація науки» може бути потрактованим, як заходи щодо поширення складних наукових знань у доступній формі серед широкого кола людей, які не є фахівцями в цій галузі, через популяризатора (інституцію чи особу), що комунікують такі знання. Дослідники виокремлюють три основні підходи до розуміння поняття «популяризація науки», які існують нині:

- процес зумовлення захопленості, зацікавленості, любові широкої аудиторії до відповідного суб'єкта або об'єкта суспільної дійсності;

- комплекс заходів щодо поширення і пропаганди знань у аспекті виникнення мейнстріму;

- засіб пояснення, викладу інформації про науку та її здобутки в зрозумілій для масової аудиторії формі, сприйняття якої не вимагає від неї професійного рівня обізнаності з предметом комунікації (Болдирєв, Грушецький, Рій та ін., 2024, с. 10–11).

Сяоя У та Н. Гречаник переконані, що метою популяризації науки в освітньому середовищі закладу освіти є підвищення мотивації студентської молоді до вивчення технічних, природничих та гуманітарних освітніх компонентів через демонстрацію значущості науки для глобального розвитку та повсякденного життя. Залучення наукових досягнень до змісту навчальних програм та позааудиторної діяльності дозволяє сформувати у здобувачів здатності раціонального мислення, інноваційного підходу до вирішення реальних проблем та уміння ефективно застосовувати наукові знання у професійній діяльності (У Сяоя, Гречаник, 2024).

Як слушно стверджує Л. Жук, наукові дослідження мають важливе значення для розвитку всіх домінантних напрямів діяльності закладу вищої освіти (якісна підготовка фахівців, поглиблення міжнародної освітньої й наукової діяльності, розвиток інноваційної діяльності, удосконалення системи підготовки та атестації наукових та науково-педагогічних кадрів). Окрім того, наукові дослідження в поєднанні з освітою і виробництвом

сприяють розвитку економіки, що ґрунтується на знаннях та забезпечує суспільний розвиток. Якісне проведення наукових досліджень є необхідною умовою підвищення конкурентоздатності закладу вищої освіти в міжнародному науково-освітньому просторі (Жук, 2017, с. 152).

3. Калініченко, говорячи про бажання закладів освіти підвищити рівень освіти та ефективність наукових досягнень, переконана, що одним із ефективних шляхів популяризації науки є її медіалізація та діджиталізація, що формують специфіку популяризації науки (Калініченко, 2025, с. 61).

У своєму дослідженні колектив авторів на чолі з Г. Лопатиною розкриває ініціативи зі створення гнучких освітніх моделей, залучення міжнародних грантів, розвиток наукової співпраці в університеті та акцентують на важливості комплексного підходу до управління інтелектуальним та людським капіталом, що передбачає зміцнення наукової інфраструктури, підтримку молодих вчених, та розвиток інноваційних екосистем у післявоєнний період (Лопатіна, Цибуляк, Попова, 2024).

Дослідники О. Манякіна та М. Дьячкова впевнені, що інтернет-комунікація є одним із шляхів позиціонування бібліотек закладів вищої освіти як інформаційно-культурних та освітніх центрів. Офіційні веб-сторінки наукових бібліотек репрезентують їх у всесвітній мережі та надають користувачам інформацію про склад її фондів, послуги та сервіси, останні новини тощо. Бібліотеки університетів пропонують користувачам доступ до їх електронних ресурсів (електронний каталог, електронна бібліотека, електронний репозитарій) та до повнотекстових світових інформаційних ресурсів (Манякіна, Дьячкова, 2019), що у свою чергу сприяє популяризації науки.

У дослідженні Ю. Олійник, Т. Павлунішеної та О. Домбровської вивчалась роль архівів у популяризації науки та розвитку публікаційних навичок у науковій освіті. Зокрема, науковцями показано розвиток архівної справи як інструменту популяризації науки та підтримки наукової освіти, оскільки архіви зберігають цінні історичні, наукові та культурні матеріали, що можуть стати основою для глибоких досліджень. На їхню думку, активно сприяє популяризації науки організація різноманітних заходів, таких як конференції, виставки, наукові форуми, лекції та круглі столи (Олійник, Павлунішена, Домбровська, 2024).

К. Гораш, розкриваючи інноваційну діяльність як пріоритетний напрям розвитку закладів вищої освіти, визначає такі складники означеної діяльності, як: розроблення та впровадження інноваційних освітніх проєктів; пошук і використання інноваційних методів, технологій навчання та організації інноваційного освітнього середовища; створення умов для розроблення і реалізації освітніх інновацій, спрямованих на підготовку

фахівців здатних виробляти, використовувати та комерціалізувати результати наукових досліджень. У дослідженні акцентується на важливості впровадження міжнародних і регіональних інноваційних проєктів (Гораш, 2023).

Популяризації науки закладів освіти сприяють профілі науковців на платформі Google Scholar, що дає можливість не тільки оцінити власний внесок дослідника в науку, а й мати доступ до бази відкритих джерел інформації. Google Scholar також сприяє підвищенню впізнаваності науковців у професійному середовищі. На особливу увагу заслуговує створення профілю закладу вищої освіти на платформах WoS та Scopus, що дозволяє отримати статистичні дані та основні наукометричні показники, як-от: загальна кількість опублікованих робіт, рівень їхньої цитованості та h-індекс. Не менш значущим є сервіс InCites, що працює на підґрунті даних із WoS Core Collection та надає можливість аналізувати показники наукових результатів, відстежувати кількість цитувань та їхню значущість, мотивує до подальшої роботи, сприяє покращенню професійної репутації, що є важливим для залучення до міжнародних проєктів або отримання грантів (Пасмор, Кулик, 2021, с. 26).

Узагальнена характеристика науково-дослідної та інноваційної діяльності аграрних закладів вищої освіти дозволила О. Василенко виокремити такі їхні основні завдання: утворення нових і зміцнення діючих наукових шкіл; розширення переліку та розвиток прикладних та фундаментальних наукових досліджень; посилення впливу закладу вищої освіти на ринку науково-технічних та інноваційних розробок на підґрунті зміцнення ділових контактів із потенційними споживачами; впровадження результатів наукової діяльності в освітній процес; комерціалізація результатів інноваційної та науково-дослідної діяльності завдяки створенню малих підприємств та розвитку консалтингової діяльності; залучення до участі в інноваційних проєктах молодих дослідників та здобувачів (Василенко, 2024).

М. Носко, М. Дейкун та О. Мехед також переконані, що варто активізувати взаємодію між промисловим сектором та закладами вищої освіти, що сприятиме обміну технологіями та знаннями, зростанню наукових можливостей університетів. Розвиток міжнародної співпраці та участь у глобальних наукових проєктах також може стати домінантним чинником для підвищення рейтингу та наукового впливу університетів. Дослідники переконані, що створення стимулів для викладачів та студентів щодо активного залучення їх до науково-дослідницької роботи (конкурси, гранти) сприятиме популяризації науки (Носко, Дейкун, Мехед, 2024).

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Отже, популяризація науки у освітньому середовищі закладу освіти має важливе значення для якісної підготовки фахівців, поглиблення міжнародної освітньої та наукової діяльності, розвитку інноваційної діяльності, удосконалення системи підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів, підвищення його конкурентоздатності в міжнародному науково-освітньому просторі.

Аналіз національної теорії і практики свідчить, що найбільш ефективними шляхами популяризації науки в освітньому середовищі закладів освіти є:

- 1) комплексний підхід до управління інтелектуальним та людським капіталом, що передбачає зміцнення наукової інфраструктури, підтримку учених та розвиток інноваційних екосистем;
- 2) медіалізація та діджиталізація, що формують специфіку популяризації науки;
- 3) створення гнучких освітніх моделей, залучення міжнародних грантів, розвиток наукової співпраці;
- 4) використання можливостей електронних ресурсів наукових бібліотек університетів;
- 5) розвиток архівної справи університету як інструменту підтримки наукової освіти;
- 6) організація та проведення, зокрема і співробітниками архівів наукових заходів: конференцій, виставок, наукових форумів, лекцій та круглих столів;
- 7) розширення переліку та розвиток прикладних та фундаментальних наукових досліджень інноваційних проєктів;
- 8) створення профілів науково-педагогічних працівників на платформі Google Scholar та профілів закладів вищої освіти на платформах WoS та Scopus;
- 9) утворення нових і зміцнення діючих наукових шкіл;
- 10) упровадження результатів наукової діяльності в освітній процес;
- 11) комерціалізація результатів інноваційної та науково-дослідної діяльності закладів освіти завдяки створенню малих підприємств та розвитку консалтингової діяльності;
- 12) залучення до участі в інноваційних проєктах молодих дослідників та здобувачів;
- 13) стимулювання викладачів та студентів до активної участі у конкурсах, грантах.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо розкриття форм, методів та інноваційних технологій популяризації науки в освітньому середовищі.

Література

1. Болдирев О., Грушецький Б., Рій Г., Свсженцева І., Шаванова К. Популяризація науки під час криз та війн: виклики та можливості. Біла книга. 2024. 53 с.
2. Василенко О. І. Напрями активізації науково-дослідної та інноваційної діяльності в аграрних закладах вищої освіти. *Економіка та управління АПК*. 2024. № 1. С. 142–152.
3. Гораш К. Інноваційна діяльність як пріоритетний напрям розвитку закладу вищої освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2023. 23(1). С. 50–60.
4. Жук Л. В. Наукові дослідження у вищих навчальних закладах: сутність, значення та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2017. Вип. 4. № 873 (1). С. 146–153.
5. Калініченко З. Пріоритетні напрями популяризації української науки. *Матеріали IV Міжнародної конференції «Відкрита наука та інновації в Україні 2025»*. (22–25 листопада 2025 р.). Київ: ДНТБ України, 2025. С. 61–65.
6. Лопатіна Г. А., Цибуляк Н. Ю., Попова А. С. Стратегії адаптації та розвитку наукового і кадрового потенціалу українських університетів у контексті війни та післявоєнної відбудови. 2024. С. 263–287. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/466/12520/26167-1?inli> (дата звернення 05.08.2026).
7. Манякіна О. С., Дьячкова М. А. Інтернет-комунікації як інструмент популяризації діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*, 2019. Вип. 17. С. 45–52.
8. Носко М., Дейкун М., Мехед О. Основні аспекти забезпечення експериментальної діяльності в ЗВО. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2024. Том 181. № 25. С. 144–149.
9. Олійник Ю., Павлунішена Т., Домбровська О. Державний архів як інструмент популяризації науки та розвитку презентаційних і публікаційних навичок у науковій освіті. *Інноваційні практики наукової освіти : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 11–16 грудня 2024 року). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 278–284.
10. Пасмор Ю., Кулик М. Інформаційні технології та ресурси open science: бібліометричне, наукометричне бачення. *Право та інновації*. 2021. № 3(31). С. 24–33.
11. У Сяося, Гречаник Н. Популяризація науки в освітньому середовищі: теоретичні аспекти. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 12(30). С. 1228–1242.

References

1. Boldyriev O., Hrushetskyi B., Rii H., Sviezhentseva I., Shavanova K. (2024). Populiaryzatsiia nauky pid chas kryz ta viin: vyklyky ta mozhlyvosti. Bila knyha. *[Science Popularization During Crises and Wars: Challenges and Opportunities. White Paper]* (ukr).
2. Vasylenko O. I. (2024). Napriamy aktyvizatsii naukovo-doslidnoi ta innovatsiinoi diialnosti v ahrarnykh zakladakh vyshchoi osvity *[Directions for enhancing research and innovation activities in agricultural higher education institutions]*. *Economics and management of the agro-industrial complex*, 1, 142–152. (ukr).
3. Horash K. (2023). Innovatsiina diialnist yak priorytetnyi napriam rozvytku zakladu vyshchoi osvity *[Innovation activity as a priority area for the development of a higher education institution]*. *Adult Education: Theory, Experience, Prospects*, 23(1), 50–60. (ukr).
4. Zhuk L. V. (2017). Naukovi doslidzhennia u vyshchykh navchalnykh zakladakh: sutnist, znachennia ta perspektyvy *[Scientific Research in Higher Education Institutions: Nature, Significance, and Prospects]*. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of Economics and Management*, **Output. 4**, 873 (1), 146–153. (ukr).
5. Kalinichenko Z. (2025). Priorytetni napriamy populiaryzatsii ukrainskoi nauky *[Priority Areas for Popularizing Ukrainian Science]*. *Proceedings of the 4th International Conference "Open Science and Innovation in Ukraine 2025"* (November 22–25, 2025). Kyiv Kniv, pp. 61–65. (ukr).
6. Lopatina H. A., Tsybuliak N. Yu., Popova A. S. Stratehii adaptatsii ta rozvytku naukovoho i kadrovoho potentsialu ukrainskykh universytetiv u konteksti viiny ta pisliavoiennoi vidbudovy *[Strategies for the adaptation and development of the scientific and human resource potential of Ukrainian universities in the context of war and post-war reconstruction]*. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/466/12520/26167-1?inli> (date of inquiry 05.08.2026) (ukr).
7. Maniakina O. S., Diachkova M. A. (2019). Internet-komunikatsii yak instrument populiaryzatsii diialnosti naukovykh bibliotek zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy *[Internet communications as a tool for promoting the activities of academic libraries at higher education institutions in Ukraine]*. *Bulletin of Mariupol State University. Series: Philosophy, Cultural Studies, Sociology*, **Output**. 17, 45–52. (ukr).
8. Nosko M., Deikun M., Mekhed O. (2024). Osnovni aspekty zabezpechennia eksperymentalnoi diialnosti v ZVO *[Key aspects of supporting experimental activities in higher education institutions]*. *Bulletin of the National University "Chernihiv Collegium" named after T. H. Shevchenko*, Vol. 181, 25, 144–149 (ukr).
9. Oliinyk Yu., Pavlunishena T., Dombrovska O. (2024). Derzhavnyi arkhiv yak instrument populiaryzatsii nauky ta rozvytku prezentatsiinykh i publikatsiinykh navychok u naukovi osviti *[The State Archive as a Tool for Popularizing Science and Developing Presentation and Publication Skills in Science Education]*. *Innovative Practices in Science Education: Proceedings of the IV All-Ukrainian*

- Scientific and Practical Conference (Kyiv, December 11–16, 2024). Kyiv, s. 278–284 (ukr).*
10. Pasmor Yu., Kulyk M. (2021). Informatsiini tekhnolohii ta resursy open science: bibliometrychne, naukometrychne bachennia [*Open Science Information Technologies and Resources: A Bibliometric and Scientometric Perspective*]. *Law and Innovation*, 3(31), 24–33 (ukr).
 12. U Siaosia, Hrechanyk N. (2024). Populiaryzatsiia nauky v osvithomu seredovyschi: teoretychni aspekty [*Popularization of Science in the Educational Environment: Theoretical Aspects*]. *Bulletin of Science and Education*, 12(30), 1228–1242 (ukr).

WAYS TO POPULARIZE SCIENCE WITHIN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION

O. V. Vasiuk, O. V. Syroezhko

Research regarding the scientific and innovative activities of educational institutions has been synthesized. It has been determined that promoting science within the educational environment of an institution is crucial for the high-quality training of specialists, the expansion of international educational and scientific cooperation, the development of innovation, the improvement of systems for training and certifying academic staff, and the enhancement of the institution's competitiveness within the international scientific and educational landscape. The most effective ways to popularize science within educational institutions include: a comprehensive approach to managing intellectual and human capital, entailing the strengthening of research infrastructure, support for scientists, and the development of innovation ecosystems; media engagement and digitalization, which shape the nature of science popularization; the creation of flexible educational models, the securing of international grants, and the development of scientific collaboration; leveraging the capabilities of electronic resources in academic libraries; developing university archival services as a tool to support scientific education; and organizing and conducting scientific events, including those led by archive staff. expanding the scope and advancing applied and fundamental research for innovative projects; creating Google Scholar profiles for academic staff and university profiles on Web of Science and Scopus; establishing new scientific schools and strengthening existing ones; integrating research findings into the educational process; commercializing the results of innovation and research activities through the creation of small enterprises and the development of consulting services; engaging young researchers and students in innovative projects; and encouraging faculty and students to actively participate in competitions and grant programs.

Keywords: popularization of science, educational institutions, educational environment, research activity, innovation activity, students.

Васюк Оксана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна). E-mail: o.vasiuk@nubip.edu.ua

Сироєжко Ольга Вячеславівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, (м. Київ, Україна). E-mail: Divocvit2010gmail.com

Syroezhko Olga Viacheslavivna – PhD in Pedagogical Sciences, Senior Teacher National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, (Kyiv, Ukraina). E-mail: Divocvit2010gmail.com

Vasiuk Oksana Viktorivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, (Kyiv, Ukraina). E-mail: o.vasiuk@nubip.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 27.08.2026.

Стаття прийнята до друку після рецензування 11.09.2026.

Стаття опублікована 30.10.2026.



Стаття з відкритим доступом,
відповідно до умов ліцензії
[Creative Commons \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)